

Muskmelon

{ खरबूज }

www.growmizepvtltd.co.in

पिकाची पार्श्वभूमी (Background)

शास्त्रीय नाव: *Cucumis melo*

कुळ (Family): कुकुरबिटेसी (Cucurbitaceae) - ज्यामध्ये कलिंगड, दुधी भोपळा आणि काकडी यांचा समावेश होतो.

मूळ स्थान: खरबुजाचे मूळ स्थान प्रामुख्याने मध्य आशिया किंवा आफ्रिका मानले जाते.

हवामान आणि हंगाम (Climate & Season)

खरबूज हे उष्ण आणि कोरड्या हवामानातील पीक आहे.

तापमान: या पिकाच्या वाढीसाठी २५°C ते ३५°C तापमान अतिशय पोषक असते. फळे पक्व होताना हवामानात उष्णता आणि कमी आर्द्रता असल्यास फळातील गोडी (Sugar content) वाढते.

हंगाम: महाराष्ट्रात याची लागवड प्रामुख्याने जानेवारी ते फेब्रुवारी दरम्यान केली जाते, जेणेकरून एप्रिल-मे च्या उन्हाळ्यात उत्पादन हाती येते

पिकाची वैशिष्ट्ये (Key Characteristics)

वेलवर्गीय पीक: खरबुजाचे वेल जमिनीवर पसरतात. याला पिवळ्या रंगाची फुले येतात.

फळाचे स्वरूप: जातीनुसार फळाचा आकार गोल किंवा लंबोळी असतो. काही जातींवर जाळी (Netting) असते, तर काही गुळगुळीत असतात.

आरोग्यदायी फायदे: खरबूज हे व्हिटॅमिन ए आणि सी चा उत्तम स्रोत आहे. यामध्ये पाण्याचे प्रमाण जास्त असल्याने उन्हाळ्यात शरीरातील पाण्याचे प्रमाण टिकवून ठेवण्यास मदत होते.

जमिनीची निवड (Soil Selection).

जमिनीचा प्रकार: खरबुजासाठी मध्यम ते भारी, कसदार आणि रेताड मिश्रित जमीन सर्वोत्तम असते. वाळूयुक्त पोयट्याची जमीन (Sandy Loam) या पिकासाठी आदर्श मानली जाते.

पाण्याचा निचरा: या पिकाला पाणी साठलेली जमीन अजिबात चालत नाही. त्यामुळे पाण्याचा उत्तम निचरा होणारी जमीनच निवडावी. पाण्याचा निचरा न झाल्यास 'मर' रोगाचा प्रादुर्भाव वाढतो.

सामू (pH Level): जमिनीचा सामू ६.० ते ७.० च्या दरम्यान असावा. अधिक क्षारयुक्त किंवा चोपण जमिनीत खरबुजाची वाढ खुंटते आणि फळाला चव येत नाही.

हवामान: जमीन अशा ठिकाणी असावी जिथे भरपूर सूर्यप्रकाश मिळेल, कारण सावलीत वेलांची वाढ होते पण फळे गोड होत नाहीत.

माती परीक्षण (Soil Testing).

सॅद्रिय कर्ब (Organic Carbon): खरबुजाच्या वेलांच्या जोमदार वाढीसाठी सॅद्रिय कर्ब ०.५% पेक्षा जास्त असणे आवश्यक आहे.

क्षारता (EC): जमिनीतील क्षारांचे प्रमाण तपासणे गरजेचे आहे, कारण खरबूज क्षारांना संवेदनशील असते.

बोरॉन आणि कॅल्शियम: खरबुजाची त्वचा जाळीदार होण्यासाठी आणि फळ न फुटण्यासाठी या दोन घटकांचे प्रमाण तपासणे महत्त्वाचे आहे.

जर तुमची जमीन हलकी असेल, तर सॅद्रिय खतांचा (शेणखत किंवा गांडूळ खत) वापर वाढवावा. यामुळे जमिनीची पाणी धरून ठेवण्याची क्षमता वाढते आणि फळांचा आकार चांगला मिळतो.

जमिनीची मशागत (Land Preparation)

१. नांगरणी आणि कुळवणी (Ploughing & Harrowing)

खोल नांगरट: सुरुवातीला जमीन १५ ते २० सेमी खोल उभी-आडवी नांगरून घ्यावी. यामुळे मातीतील हवा खेळती राहते आणि जमिनीच्या खालच्या थरातील कीड नष्ट होते.

कुळवणी: नांगरणीनंतर कुळवाच्या २-३ पाळ्या देऊन जमिनीतील मोठी ढेकळे फोडून जमीन सपाट आणि मऊ करावी.

२. सेंद्रिय खतांचा वापर (Basal Organic Manure)

जमीन तयार करताना प्रति एकरी १० ते १२ टन चांगले कुजलेले शेणखत किंवा कंपोस्ट खत समप्रमाणात पसरावे. जर शेणखत उपलब्ध नसेल, तर गांडूळ खत किंवा कोंबडी खताचा (मर्यादित प्रमाणात) वापर करावा. खत पसरल्यानंतर एकदा हलकी कुळवणी करून ते मातीत पूर्णपणे मिसळून घ्यावे.

३. गादीवाफे (Raised Beds) तयार करणे

खरबुजासाठी आधुनिक पद्धतीने बेड तयार करणे सर्वोत्तम मानले जाते:

बेडचे माप: साधारणपणे ५ ते ६ फूट अंतरावर बेड तयार करावेत.

प्रत्येक बेडची उंची १ फूट आणि वरची रुंदी २.५ ते ३ फूट असावी.

गादीवाफ्यांमुळे पाण्याचा निचरा चांगला होतो आणि वेलांच्या मुळांना इजा होत नाही.

४. रासायनिक खतांचा बेसल डोस (Basal Dose)

बेड तयार करतानाच माती परीक्षणानुसार रासायनिक खतांचा डोस द्यावा:

साधारणपणे एकरी ५० किलो नत्र, ५० किलो स्फुरद आणि ५० किलो पालाश (उदा. १०:२६:२६ किंवा १८:४६:०)

यांचा वापर करावा.

बियाणे / रोपे निवड (Seed / Variety Selection)

अ) जाळीदार जाती (Netted Varieties):

या जातींच्या फळावर दोरीसारखी पांढरी जाळी असते. या जाती लांबच्या वाहतुकीसाठी उत्तम असतात.

बॉबी (Bobby): हे सध्याचे अतिशय लोकप्रिय संकरित वाण आहे. फळ गोल, जाळीदार आणि आतून गडद नारंगी रंगाचे असते. याची गोडी (TSS) जास्त असते.

नवरत्न (Navratna): हे वाण अधिक उत्पादनासाठी ओळखले जाते. फळे आकाराने सारखी आणि आकर्षक असतात.

कुंदन (Kundan): याची साठवणूक क्षमता चांगली असून लांबच्या बाजारपेठेत पाठवण्यासाठी हे वाण सोयीचे पडते.

ब) गुळगुळीत किंवा पट्टेरी जाती (Striped/Smooth):

पुसा सरबती: ही जुनी आणि खात्रीशीर जात आहे. फळे मध्यम आकाराची आणि रसाळ असतात.

अर्का राजहंस: हे वाण चवीला अतिशय उत्तम असून रोगांना कमी बळी पडते.

अर्का जीत: ही कमी कालावधीत तयार होणारी जात असून याची फळे लहान पण अत्यंत सुगंधी आणि गोड असतात.

बियाणे निवडताना लक्षात घ्यायचे निकष (Selection Criteria)

गोडी (TSS - Sugar Level): खरबूज हे त्याच्या गोडीसाठी ओळखले जाते. त्यामुळे ज्या वाणांचा 'ब्रिक्स' (Brix)

स्कोअर १२ पेक्षा जास्त आहे, अशा जातींना प्राधान्य द्या.

वाहतूक क्षमता (Shelf Life): जर तुम्हाला माल लांबच्या राज्यांत पाठवायचा असेल, तर जाळीदार आणि कडक साल असणारी जाती निवडा.

हवामान: उन्हाळ्याच्या कडाक्यात तग धरणाऱ्या आणि फळे न तडकणाऱ्या (Cracking resistant) जातींची निवड करणे फायदेशीर ठरते.

बियाण्याचे प्रमाण आणि बीजप्रक्रिया (Seed Rate & Treatment)

बियाण्याचे प्रमाण: साधारणपणे एकरी ३०० ते ४०० ग्रॅम बियाणे पुरेसे होते (मल्विंग आणि ठिबक सिंचन पद्धतीसाठी).

बीजप्रक्रिया: बहुतांश संकरित बियाणे कंपनीकडून प्रक्रिया करूनच येतात. जर प्रक्रिया केलेली नसेल, तर:

बुरशीनाशक: कार्बेन्डाझिम (३ ग्रॅम प्रति किलो) बियाण्याला लावावे.

जैविक: ट्रायकोडर्मा (५ ते १० ग्रॅम प्रति किलो) वापरल्यास सुरुवातीच्या काळात 'मर' रोग येत नाही.

"खरबुजाचे बियाणे थेट शेतात लावण्यापेक्षा 'प्रोट्रे' (Pro-tray) मध्ये रोपे तयार करून लावणी केल्यास बियाण्यांची नासाडी वाचते आणि झाडांची संख्या एकसमान राहते."

लागवड पद्धत (Planting Method)

खरबूज (Muskmelon) लागवडीची पद्धत ही उत्पादनाच्या गुणवत्तेवर आणि प्रमाणावर मोठा परिणाम करते. सध्याच्या काळात **गादीवाफा (Raised Bed)** आणि **मल्लिंग** पद्धत सर्वाधिक यशस्वी मानली जाते.

1. लागवडीच्या पद्धती (Types of Planting)

अ) रोपवाटिका पद्धत (Nursery/Pro-tray Method) - सर्वात शिफारस केलेली

या पद्धतीत प्रोट्रेमध्ये कोकोपीट वापरून रोपे तयार केली जातात.

फायदा: बियांची १००% उगवण होते, रोपे एकसमान वाढतात आणि सुरुवातीच्या काळात रोगांपासून संरक्षण मिळते.

वेळ: साधारण १२ ते १५ दिवसांची रोपे (२-४ पानांवर असताना) शेतात लावण्यासाठी तयार होतात.

ब) थेट बियाणे टोकण पद्धत (Direct Sowing)

या पद्धतीत बियाणे थेट शेतात टोकले जाते.

फायदा: खर्च कमी येतो, पण उगवण क्षमता कमी असू शकते.

पद्धत: एका जागी २ बिया टोकाव्यात. नंतर जोमदार रोप ठेवून दुसरे काढून टाकावे.

२. लागवडीचे अंतर (Spacing)

खरबुजाच्या वेलांच्या वाढीसाठी योग्य अंतर ठेवणे गरजेचे आहे:

दोन बेडमधील अंतर: ५ ते ६ फूट.

दोन रोपांमधील अंतर: १.५ ते २ फूट.

खोली: बियाणे टोकताना साधारण २ ते ३ सेमी खोलीवर टोकावे.

लागवडीची प्रत्यक्ष प्रक्रिया (Planting Process)

1. **बेड ओले करणे:** लागवडीच्या आदल्या दिवशी ठिबक संच चालू करून बेड पूर्णपणे ओले करून घ्यावेत. जमीन 'वाफसा' स्थितीत असावी.
2. **छिद्र पाडणे:** मल्लिंग पेपरवर ठरवलेल्या अंतरावर छिद्रे पाडून घ्यावीत.
3. **रोप लावणे:** प्रोट्रेमधील रोप काढताना त्याची मुळे आणि कोकोपीटचा गोळा तुटणार नाही याची काळजी घ्यावी.
4. **माती भरणे:** रोप छिद्रात ठेवल्यानंतर आजूबाजूला माती टाकून हलके दाबून घ्यावे, जेणेकरून मुळांजवळ हवा राहणार नाही.
5. **पाणी देणे:** लागवड होताच ठिबकद्वारे किंवा हाताने थोडे पाणी (Drenching) द्यावे.

लागवडीनंतरची महत्त्वाची काळजी (Post-Planting Tips)

बुरशीनाशक आळवणी (Drenching): लागवडीनंतर २-३ दिवसांनी 'ह्युमिक ॲसिड' आणि एखाद्या चांगल्या बुरशीनाशकाची (उदा. कार्बेन्डाझिम) आळवणी करावी. यामुळे मुळांची वाढ वेगाने होते.

नांग्या भरणे: जर काही रोपे मेली असतील, तर ५-६ दिवसांच्या आत तिथे नवीन रोप लावावे, जेणेकरून संपूर्ण शेतात झाडांची संख्या सारखी राहेल.

वेळ: लागवड नेहमी **संध्याकाळी ४ नंतर** किंवा ढगाळ हवामान असताना करावी. कडक उन्हात लागवड केल्यास रोपे सुकण्याची भीती असते.

खरबुजाची रोपे खूप नाजूक असतात. ती लावताना कोकोपीटचा गोळा मातीच्या खाली पूर्णपणे गाडला जाईल याची खात्री करा, अन्यथा उष्णतेमुळे मुळे वाळू शकतात.

पाणी व्यवस्थापन (Irrigation Management)

सिंचनाची पद्धत (Method of Irrigation)

ठिबक सिंचन (Drip Irrigation): खरबुजासाठी ही **सर्वात उत्तम पद्धत** आहे. यामुळे मुळापाशी ओलावा टिकून राहतो आणि रोगांचा (उदा. मर रोग) प्रादुर्भाव कमी होतो.

सरी-वरंबा पद्धत: जर ठिबक नसेल, तर पाटाने पाणी देताना पाणी वेलांच्या खोडाला लागणार नाही याची काळजी घ्यावी. फक्त मुळांपर्यंत पाणी पोहोचेल असे पहावे.

पिकाची अवस्था	पाण्याचे नियोजन
लागवडीनंतर (१-१५ दिवस)	सुरुवातीला रोपे रुजेपर्यंत दररोज किंवा एक दिवसाआड हलके पाणी द्यावे.
शाखीय वाढ (१५-४० दिवस)	वेलांची वाढ होत असताना जमिनीच्या प्रकारानुसार २-३ दिवसांच्या अंतराने नियमित पाणी द्यावे.
फूल आणि फळ धारणा	या काळात पाण्याचा ताण पडू देऊ नका, अन्यथा फुले गळण्याची शक्यता असते.
फळाची वाढ (लिंबाएवढा आकार)	या अवस्थेत पाण्याची सर्वाधिक गरज असते. जमिनीचा ओलावा तपासून नियमित पाणी द्यावे.
पक्वता (Harvesting)	काढणीच्या ८-१० दिवस आधी पाणी हळूहळू कमी करून बंद करावे.

खत व्यवस्थापन (Fertilizer Management)

जमीन तयार करताना किंवा बेड पाडताना खालील खते मातीत मिसळून द्यावीत:

सॅद्रिय खत: १०-१२ टन चांगले कुजलेले शेणखत किंवा कंपोस्ट.

रासायनिक खत (प्रति एकर): * ५० किलो नत्र (N), ५० किलो स्फुरद (P) आणि ५० किलो पालाश (K).

यासाठी तुम्ही १०:२६:२६ (३ बॅग) किंवा १८:४६:० (२ बॅग) + **म्युरेट ऑफ पोटॅश** (१ बॅग) वापरू शकता.

सोबत १० किलो मॅग्नेशियम सल्फेट आणि ५ किलो सूक्ष्म अन्नद्रव्ये (Micro-nutrients) द्यावीत.

विद्राव्य खतांचे नियोजन (Fertigation Schedule)

पिकाचा कालावधी	खताचा प्रकार	फायदा
लागवडीनंतर ८-१५ दिवस	१९:१९:१९ (३ किलो/एकर)	वैलांची जोमदार वाढ होण्यासाठी.
१६-३० दिवस (वाढीची अवस्था)	१२:६१:० (३ किलो/एकर)	मुळांची वाढ आणि फुटवा वाढवण्यासाठी.
३१-४५ दिवस (फुलकळी अवस्था)	०:५२:३४ (४ किलो/एकर)	फुलधारणा आणि फळ धारणा सुधारण्यासाठी.
४६-६० दिवस (फळ वाढीची अवस्था)	१३:०:४५ (५ किलो/एकर)	फळांचे वजन आणि आकार वाढवण्यासाठी.
६१ दिवस ते काढणीपर्यंत	०:०:५० (५ किलो/एकर)	फळांची गोडी, चकाकी आणि साठवणूक क्षमता वाढवण्यासाठी.

रोग नियंत्रण (Disease Management)

मर रोग (Fusarium Wilt)

लक्षण: लागवडीनंतर काही दिवसांतच वेली अचानक सुकतात. दिवसा वेली सुकलेल्या दिसतात आणि रात्री पुन्हा टवटवीत होतात, शेवटी पूर्ण वेल वाळून मरतो.

भुरी किंवा पावडरी मिल्ड्यू (Powdery Mildew)

लक्षण: पानाच्या दोन्ही बाजूंनी आणि देठावर पांढरी पावडर टाकल्यासारखे चट्टे दिसतात. पाने पांढरी पडून वेलाची वाढ थांबते.

केवडा किंवा डाउनी मिल्ड्यू (Downy Mildew)

लक्षण: पानाच्या वरच्या बाजूला पिवळसर चौकानी ठिपके दिसतात आणि खालच्या बाजूला जांभळट-राखाडी रंगाची बुरशी येते. कालांतराने पाने करपून वाळतात.

फळ सडणे (Fruit Rot)

लक्षण: जमीन ओली असल्यास फळाचा मातीला लागलेला भाग सडू लागतो.

- **निवारण:** * N-45 + किंवा Fungi plus ;- 1 -2 ml / lit.water ची फवारणी करावी.
- **मॅन्कोझेब किंवा मेटॅलॅक्सिल + मॅन्कोझेब** (२.५ ग्रॅम प्रति लीटर) ची फवारणी करावी.
 - रोगट वेली दिसताच त्या उपटून शेताबाहेर नेऊन नष्ट कराव्यात.
 - शेतात **पिवळे आणि निळे चिकट सापळे (Sticky Traps)** लावावेत.

कीड नियंत्रण (Pest Management)

फळमाशी (Fruit Fly) - सर्वात घातक कीड

लक्षण: फळावर लहान छिद्रे दिसतात, फळे वाकडी होतात आणि आतून सडू लागतात.

मावा आणि तुडतुडे (Aphids & Jassids)

लक्षण: पाने खालील बाजूस वाकतात किंवा आकसतात (Curling). पाने चिकट होतात.

लाल भुंगा (Red Pumpkin Beetle)

लक्षण: भुंगे पाने खातात, ज्यामुळे पानांना छिद्रे पडतात. अळ्या मुळे पोखरतात.

नागअळी (Leaf Miner)

लक्षण: पानांवर नागमोडी पांढऱ्या रेषा दिसतात. यामुळे प्रकाशसंश्लेषण कमी होऊन वेलाची वाढ थांबते.

पांढरी माशी (Whitefly)

लक्षण: वेलांची वाढ थांबते आणि पाने पिवळी पडतात.

निवारण: Attack plus किंवा koro-100 ;- 1 -2 ml / lit.water ची फवारणी करावी.

पिवळे चिकट सापळे (Yellow Sticky Traps): एकरी १० ते १५ सापळे लावावेत.

निम ऑईल (Neem Oil): ५ मिली प्रति लीटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.

* **कामगंध सापळे (Pheromone Traps):** प्रति एकरी ५ ते १० 'रक्षक' किंवा फळमाशी सापळे लावावेत. हा सर्वात प्रभावी उपाय आहे.

वाढीचे टप्पे (Crop Growth Stages)

0-15 दिवस (लागवडीनंतर / रोपवाटिका)

उद्देश: मुळांची वाढ, स्ट्रेस कमी करणे, सुरुवातीला कीड व रोग प्रतिबंध

<u>दिवस</u>	<u>Soil Application</u> (<u>मातीवर</u>)	<u>डोस</u>	<u>Foliar Spray</u> (<u>पानांवर</u>)	<u>डोस</u>	<u>टीप</u>
Day 0	RootZone (Humic Acid drench)	1 kg/एकर	—	—	मुळांची मजबुती आणि पोषण
Day 5	Carboshine (soil drench)	1 Ltr/एकर	Attack+ + GrowStick	1 ml/l + 0.5 ml/l	कीटक नियंत्रण + स्प्रे चिकट
Day 10	Ful Grow (soil drench in irrigation)	250 gm/एकर	Grow Speed+ + GrowStick	2 ml/l + 0.5 ml/l	वाढ प्रोत्साहन
Day 14	GrowGel (soil drench)	500 gm/एकर	N-45 + Attack+ + GrowStick	1 ml/l + 1 ml/l + 0.5 ml/l	रोग + कीटक नियंत्रण

✿ 15-30 दिवस (झाडाची झपाट्याने वाढ)
उद्देश: झाडाच्या वाढीस चालना देणे, रोग-कीटक प्रतिबंध

<u>दिवस</u>	<u>Soil Application</u>	<u>डोस</u>	<u>Foliar Spray</u>	<u>डोस</u>	<u>टीप</u>
Day 17	RootZone + Carboshine (soil drench)	1 kg + 1 Ltr/एकर	Attack+ + Grow Speed+ + GrowStick	1 ml/l + 2 ml/l + 0.5 ml/l	कीटक नियंत्रण + वाढ
Day 21	Ful Grow (soil drench irrigation)	250 gm/एकर	N-45 + Grow Green + GrowStick	1 ml/l + 2 ml/l + 0.5 ml/l	रोग नियंत्रण + फ्लोरा वाढ
Day 25	GrowGel (soil drench)	500 gm/एकर	Grow Up + GrowStick	2 gm/l + 0.5 ml/l	वाढीस चालना
Day 30	Carboshine (soil drench)	1 Ltr/एकर	Attack+ + Grow Speed+ + GrowStick	1 ml/l + 2 ml/l + 0.5 ml/l	किड नियंत्रण + वाढ

🌸 30-45 दिवस (फलोरा व फूल धारण स्टेज)

उद्देश: फुलांची गुणवत्ता सुधारावी, रोग-कीटक नियंत्रण

दिवस	Soil Application	डोस	Foliar Spray	डोस	टीप
Day 33	RootZone + Carboshine (soil drench)	1 kg + 1 Ltr/एकर	N-45 + Grow Bahar + GrowStick	1 ml/l + 2 ml/l + 0.5 ml/l	फलोरा सुधारणा + रोग नियंत्रण
Day 37	Ful Grow (soil drench irrigation)	500 gm/एकर	Attack+ + Grow Speed+ + Ful Grow + GrowStick	1 ml/l + 2 ml/l + 2 gm/l + 0.5 ml/l	किड नियंत्रण + पोषण सुधारणा
Day 42	GrowGel (soil drench)	500 gm/एकर	—	—	वाढ व पोषण
Day 45	RootZone (soil drench)	1 kg/एकर	Grow Up + GrowStick	2 gm/l + 0.5 ml/l	वाढीस बळकटी

 45-65 दिवस (फळधारणा आणि फळाचा वाढीचा टप्पा)
उद्देश: फळधारणा सुधारावी, फळाचा आकार व वजन वाढवावे

दिवस	Soil Application	डोस	Foliar Spray	डोस	टीप
Day 50	Carboshine + RootZone (soil drench)	1 Ltr + 1 kg/एकर	N-45 + Grow Green + GrowStick	1 ml/l + 2 ml/l + 0.5 ml/l	फळधारणा सुधारणा + रोग नियंत्रण
Day 55	Ful Grow (soil drench irrigation)	500 gm/एकर	Attack+ + Grow Speed+	1 ml/l + 2 ml/l	कीड नियंत्रण + वाढीस चालना
Day 60	GrowGel (soil drench)	500 gm/एकर	Carboshine (foliar spray)	1 Ltr/एकर	पोषण व ऊर्जा वाढीसाठी
Day 65	RootZone (soil drench)	1 kg/एकर	Grow Up + GrowStick	2 gm/l + 0.5 ml/l	शेवटची वाढ प्रोत्साहन

🍅 65 दिवसांनंतर (फळाची गुणवत्ता सुधारण्यासाठी)

उद्देश: फळांची गुणवत्ता व टिकाऊपणा वाढवणे

दिवस	Soil Application	डोस	Foliar Spray	डोस	टीप
Day 70	RootZone (soil drench)	1 kg/एकर	Attack+ + Grow Green + GrowStick	1 ml/l + 2 ml/l + 0.5 ml/l	कीटक नियंत्रण + गुणवत्ता सुधारणा
Day 75	Ful Grow (soil drench irrigation)	500 gm/एकर	N-45 + Grow Speed+	1 ml/l + 2 ml/l	रोग नियंत्रण + वाढ प्रोत्साहन
Day 80	Carboshine (soil drench)	1 Ltr/एकर	—	—	अंतिम पोषण

काढणी (Harvesting)

१. काढणीच्या अवस्थेचे प्रकार (Maturity Stages)

खरबूज किती लांबच्या बाजारपेठेत पाठवायचे आहे, त्यानुसार दोन प्रकारे काढणी केली जाते:

हाफ स्लिप स्टेज (Half Slip): जेव्हा फळाचा देठ थोडासा सैल होतो आणि जोर दिल्यावर अर्धाच सुटतो. हे फळ लांबच्या प्रवासासाठी (उदा. दुसऱ्या राज्यात पाठवण्यासाठी) योग्य असते.

फुल स्लिप स्टेज (Full Slip): जेव्हा फळ देठापासून सहज वेगळे होते. हे फळ पूर्णपणे पिकलेले आणि गोड असते. हे स्थानिक बाजारपेठेसाठी किंवा घरगुती वापरासाठी सर्वोत्तम असते.

२. काढणीसाठी ओळखण्याच्या खुणा (Signs of Ripeness)

१. **रंग बदलणे:** फळाचा रंग हिरवटवरून पिवळसर किंवा राखाडी (वाणानुसार) होऊ लागतो.
२. **सुगंध:** फळ पिकल्यावर त्यातून एक विशिष्ट गोड सुगंध (Aroma) येऊ लागतो.
३. **जाळीचा रंग (Netting):** जाळीदार वाणांमध्ये (उदा. बॉबी) जाळी स्पष्ट आणि कडक होते.
४. **देठाजवळील बदल:** फळाच्या देठाजवळ गोल खाच किंवा भेग (Crack) पडल्यासारखी दिसते.
५. **स्पर्श:** देठाजवळील भाग हलका दाबल्यास थोडा मऊ जाणवतो.

३. काढणी करताना घ्यायची काळजी (Precautions During Harvest)

वेळ: काढणी नेहमी सकाळी लवकर करावी, जेव्हा वातावरण थंड असते. दुपारच्या उन्हात काढणी केल्यास फळांचे तापमान वाढते आणि ती लवकर खराब होतात.

पाणी तोडणे: काढणीच्या किमान ८ ते १० दिवस आधी पाणी हळूहळू कमी करून बंद करावे. यामुळे फळातील गोडी (Sugar content) वाढते आणि फळ वाहतुकीत फुटत नाही.

हताळणी: फळे काढताना ती आदळणार नाहीत याची काळजी घ्यावी. फळाला झालेली थोडीशी जखमही संपूर्ण फळ सडवण्यास कारणीभूत ठरू शकते.

सरासरी उत्पादन (Average Yield).

सर्वसाधारण उत्पादन: योग्य नियोजनाखाली प्रति एकरी साधारणपणे **१० ते १५ टन** (१०० ते १५० क्विंटल) उत्पादन मिळू शकते

आधुनिक पद्धत: जर तुम्ही उच्च दर्जाचे संकरित (Hybrid) बियाणे, मल्विंग पेपर आणि विद्राव्य खतांचा (Fertigation) अचूक वापर केला, तर हे उत्पादन **१८ ते २० टनांपर्यंत** देखील जाऊ शकते.

२. फळांचे वजन आणि संख्या

फळांचे वजन: वाणानुसार एका फळाचे वजन साधारणपणे **८०० ग्रॅम ते १.५ किलो** पर्यंत असते. (उदा. 'बॉबी' सारख्या जातीत फळांचे वजन चांगले मिळते).

झाडाची क्षमता: एका वेलावर साधारणपणे **२ ते ४ दर्जेदार फळे** घेणे उत्पादनाच्या दृष्टीने हिताचे असते. जास्त फळे ठेवल्यास फळाचा आकार आणि गोडी कमी होऊ शकते.

विशेष टिप्स (Farmer Tips / Expert Advice)

१. लागवडीचे अचूक नियोजन (Smart Timing)

वेळ: खरबुजाची लागवड जानेवारीच्या दुसऱ्या आठवड्यापासून ते फेब्रुवारीच्या पहिल्या आठवड्यापर्यंत करणे सर्वात फायदेशीर ठरते. यामुळे तुमचे उत्पादन ऐन उन्हाळ्यात (मार्च-एप्रिल) बाजारात येते, जेव्हा मागणी आणि भाव दोन्ही तेजीत असतात.

हवामान: ढगाळ हवामान असल्यास बुरशीजन्य रोगांचा धोका वाढतो, अशा वेळी फवारणीचे नियोजन चोख ठेवावे.

२. परागीभवन वाढवण्याचे तंत्र (Pollination Secret)

खरबुजात नर आणि मादी फुले वेगवेगळी असतात. परागीभवन नीट झाले तरच फळ धारणा (Fruit Set) होते.

मधमाश्या: शेतात मधमाश्यांचे प्रमाण वाढवण्यासाठी रासायनिक फवारणी सकाळी १० ते दुपारी ४ या वेळेत टाळावी.

झेंडूची लागवड: शेताच्या कडेने पिवळ्या झेंडूची झाडे लावावीत, ज्यामुळे मधमाश्या आकर्षित होतात आणि परागीभवन २० ते २५ टक्क्यांनी वाढते.

३. फळांची गुणवत्ता सुधारणे (Quality Enhancement)

कॅल्शियम आणि बोरॉन: फळ लिंबाच्या आकाराचे असताना कॅल्शियम नायट्रेट आणि बोरॉनची फवारणी करा.

यामुळे फळाची साल कडक होते, फळ तडकत नाही (Cracking थांबते) आणि फळाला आकर्षक जाळी पडते.

फळ फिरवणे: फळ मोठे झाल्यावर त्याला हळूच थोडे फिरवावे, जेणेकरून फळाचा सर्व भाग सारखा पिकतो आणि खालची बाजू पांढरी पडत नाही.

GROWMIZE

PRIVATE LIMITED

धन्यवाद

Grow with Purpose

आमच्याशी संपर्क साधा

www.growmizepvtltd.co.in

@growmize Private Limited

